

A korai tipikus és megkésett nyelvfejlődés hosszmetzeti vizsgálata a magyarban (Bolyai János Kutatási Ösztöndíj program)

Kas Bence

Az anyanyelv elsajátításában az első életevek kitüntetett szerepet játszanak, az ekkor zajló fejlődési folyamatok alapjaiban határozzák meg a személyiség fejlődését, későbbi sikerességét. A nyelvi fejlődés zavara súlyos hátrányt jelent az érintett gyerekek szociális fejlődése és tanulási sikeressége, és következményesen a társadalmi szerepvállalása és életminősége szempontjából. A nyelvi elmaradás időbeni felismerése és logopédiai ellátása azonban csökkentheti e hátrányokat. Ehhez azonban a korai tipikus magyar nyelvfejlődés mérföldköveinek, és a megkésett fejlődés sajátosságainak pontos ismerete szükséges. A magyar anyanyelv-elsajátításról való tudásunk azonban szórványos, statisztikai szempontból nem megbízható, főleg megfigyelésen alapuló esettanulmányokon és kis elemszámú vizsgálatokon alapszik.

A tervezett kutatásban (i) 80 fő tipikusan fejlődő gyerek korai nyelvi-kommunikációs fejlődésének hosszmetzeti vizsgálatát tervezzük szülői kérdőíves módszerrel (MacArthur-Bates CDI magyar adaptációja) 8 hónapos kortól 30 hónapos korig, kéthavonkénti mintavételezéssel, illetve (ii) 30 fő nyelvi késést mutató gyerek nyomonkövetéses vizsgálatát hasonló felépítésben kb. kétéves kortól (a felismerés időpontjától függően). A korábbi kutatásokhoz képest előrelépést jelent a 8-30 hónapos kor közti folyamatos nyomon követés, azaz a korai variábilis szakasztól a nyelvi fejlődés stabilizálódó szakaszáig történő longitudinális vizsgálat. A vizsgálandó nyelvi képességterületek: a korai nem verbális kommunikációs jelzések, a szimbolikus cselekvések, a beszédértés, a szókincs kategóriái és gyarapodása, a grammatikai morféimák és a szintaktikai komplexitás. A kutatás eredményei alapján a nyelvi elmaradás hatékony szűrésének megalapozása érdekében céloim a 24 hónapos korú gyerekek általános szűrővizsgálatára alkalmas, rövidített vizsgálóeljárás kialakítása.

A magyar nyelvi fejlődés korai szakaszára irányuló kutatás eredményei lehetővé teszik a szókincs, az inflexiós morfológia és a szintaxis korai fejlődésének megismerését egy sajátos morfoszintaxist mutató nyelvben. Képet kapunk a magyar szókincs és morfoszintaxis elsajátításának korai szakaszairól: felvázolható lesz a lexikai elemek, a toldalékok tipikus megjelenési sorrendje, az egyes életkori szakaszokban elvárható nem verbális kommunikációs jelzések, lexikai elemek, grammatikai morféimák készlete, a mondatalkotás és –megértés komplexitási szintje, a raghasználat és tipikus hibái és a szószerkezetek használatának szókinccsméretéhez, illetve életkorhoz viszonyított színvonala. Mindezek alapján statisztikailag igazolt, objektív kritériumok fogalmazhatók meg az életkor alapján elvárható nyelvi teljesítményekre, ami megalapozza a gyakorlatban a nyelvfejlődési elmaradások korai felismerését. A kétéves korban, intézményesülten megvalósuló szűrés a korai évek fejlődési plaszticitását kihasználva szignifikánsan javíthatja a nyelvfejlődési elmaradások felismerését, a korai logopédiai intervenció hatékonyságát. Így távlatilag a korai logopédiai tanácsadás/fejlesztés útján mérsékelhető az érintett gyerekek nyelvi-kommunikációs hátrányaiból eredő későbbi tanulási és beilleszkedési zavarok esélye.